

DETVAN

eknizky.sk

Andrej Sládkovič

DETVAN

ANDREJ SLÁDKOVIČ

eknizky.sk

Detvan by Andrej Sládkovič is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License, except where otherwise noted.

Obsah

VRSTOVNÍKOM	1
MARTIN	3
DRUŽINA	21
SLATINSKÝ JARMOK	43
VOHLADY	65
LAPAČKA	85

VRSTOVNÍKOM

Vo víchriciach žitia, v tvrdých časov boji, ten ľud náš pozrime, vrstovníci moji! Veky nám uchytia tie svitanie žiare, zmiznú – ako v dyme obeť na oltáre.

Ako obeť stlejú – bodaj by len stleli! aby sme svet nový, vek slávy videli: lež dúhu nádeju ktože z nás neľúbi? a let sokolový a zelené duby?

a drumble dievčej žiaľ a spevavé pole, a jaro družinu a nebové hole, a voľnú svetlú diaľ a mohutné sily, a tichú dedinu by sme neľúbili?

Oj, veď každá krása len chvíľočku žije, a sladká hodina len jeden raz bije; krásy krás boja sa, čas času sa bojí: v slovenské doliny so mnou, bratia moji!

MARTIN

1

Stojí vysoká, divá Poľana, mať stará
ohromných stínov, pod ňou dedina Detrovou volaná,
mať bujná vysokých synov: či tých šarvancov
Detvy ozrutných Poľana na tých prsiach
mohutných nenosí a nenadája?

Alebo aspoň na tie výšiny nehľadá dcéra tejto
rodiny, keď má porodiť šuhaja? –

2

Ako by Detva obrov nemala!

Mať zrodila v poli syna, trávovú plachtu
porozvíjala, z buka na buk ju pripína; prvý raz
oči šuhaj roztvorí, čo vidí? – výsosť Poľany hory
a opachy nezvratných skál; a spustí zraky prvé v
doliny: čo vidí? – hory zázračnej stíny a prekrásnu
slovenkú dial'.

3

Mať žne: a kto to dieťa čičíka?

Šum lístia storočných dubov; a k akej piesni

chlapča privyká? Vietor duje horou hrubou; a pekná pieseň šumnej materi mladučkú dušu len s krásou mieri, aby celkom syn nezdivel: a preto potom rád on počúva aj keď Poľanou víchor predúva aj mladuchy slovenskej spev.

4

Zlatisté more leťajších bleskov
obledúvaťzapočína,
a okrúhlinou svetlou nebeskou
ku západu sa pohýna,
ale aj ten deň Detvy je synom,
tak silne tmavým vzpiera sa stínom,
že noc temer už zúfala;

a sám už, hádam, z pamäti stratil, kedy
zahmlené ráno pozlátil, v ktorom ho zora počala.

5

A teraz práve že je nedeľa, tak pozde to slnce
padá, hádam sviatočnú halenu z tela mladého
neradno skladá: alebo driečne Detvy dievčiny
odňali slncu zlaté hodiny, aby hry ich nebúrilo: ono
pri peknej, spevnej mládeži, pri dobročinnej tejto
krádeži ešte oko zažmúriilo.

6

Lebo skutočne pažiť zelená zakvitla kvetmi -devami, medzi ktorými strojná Elena oko najvábnejšie mámi: ony hneď v kolo tarkavé stanú, krútiac sa z jednej na druhú stranu, a rtom čerstvým pieseň kypí; hneď sa rozlietnu na všetky strany kvetnou dolinou hrdej Poľany jak včely zo sladkej lipy.

7

Jedna sa nahme k družkinmu uchu, zašepce čos', okom nabok, táto objíme tretiu mladuchu tak celý šumenia potok; až všetkých oči na chodník padnú a úsmechy sa po lícach kradnú: – či ku hre to prináleží? –

Ej nie! chodníkom týmto hadovým v košielke bielej s opaskom novým švárny Martin voľno beží.

8

Čierna kabanka plecom visiaca, širák kvietím operený, červená stužka kvietím letiaca a obličaj ozorený, a mladý fúzik a briadka mladá, a sokolieho oka lampada, a vrkočov havranich pár, a na opasku

ligot storaký, a ľahkých krpcov dlhé návlaky: to zmenilo tanečnic tvár.

9

Sotvaže zazrel Martinko milý šumných dievčín veselý zhon, sotva dupočul spievať tie víly, do duše mu vrazil ten tón, vrazil mu do nôh; jeden raz skočí a už sa medzi devami točí, valašku, fujaru pustí – a schytí jednu chlap čiernooký, vyzvrta si ju v obidva boky, až len tak vôkol nich šustí.

10

Vyzvrta si ju, zrazu ju pustí, schytí valašku, fujaru, a čosi-kamsi vedie ho hustý chládok na Poľanu starú: a devy stoja ako z kameňa – nádeja tej, tej, tej je zmarená – a zrak všetkých mizne v hore;

hra sa navráti – lež srdce bolí, a niet, krem jednej, veselej vôli na celej trávnej priestore.

11

Škoda! – čo si spev šumný pobúril! Čos' ukojil ich samopas!

Čos' tichý pokoj v srdciach rozduril! Čos' ich ranil, Martinko náš! – Hľa, každá krása nevinne

raní; ruži vykvitnúť nik nezabráni, veľkosť nemôž' stať sa malou; a ktovie ešte čo viacej stojí: či jedna sladká radosť v pokoji a či tisíc pekných žiaľov? –

12

Nad horou letí sokol jarabý,

Na vysoký hrá sa on let, hneď na ozrutné sadá hraby, hneď v oblakoch ho nevidieť: mladúšok zajac hore pozerá, pozerá zas dol, kde aká diera zas na sokola šuhaja, a dá nsa vnohy prez jarky, skália: zraky sokola naňho vypália – už jedno sú obidvaja.

13

Ale sotva to zazrie náš šuhaj, švihne valaškou blýskavou spasený zajko závozom, hybaj! Sokolík mrie medzi trávou:

Co si ho, Martin, chudáka zabil?

Či ťa ten chochlík jarabý zvábil? Sokol nech si orla volí!

Sedem hrmených -sokol zajaca! Mal sa do mňa dať, aby tá práca ctíla aspoň dva sokoly.

14

A čo by moja valaška riekla že tak pekný nedám jej skok?

Že by sa za mnou daromne vliekla, zanedbala slávny skutok?

A moja radosť kdeže by bola? poľovať vidieť toho sokola, a sám predsa nepoľovať!

Do vrabca hodiť? – to by ma ctilo! Vtáča, čo v krásnych záletoch žilo, chcem si duši obetovať1 –

15

Tak sa vyslovil, zdvihnúc baltičku, hrdú poriskom slivkovým, na ktoron vidieť sanú cifričku vybitú vláknom spriežovým: z hunky v osmoro visí remenec, naň si zavesí bultu mládenec a stúpa hor' a hor' horou: myšlienky nemá, nemá starosti, len tajne vejú prsmi radosti jak vetrík lístim javorov.

16

Vyjde ku svojej širokej skale, obráti sa a doľ hľadí hľadí po čerstvej zelenej diale a na skalu sa usadí: v širokých prsiach pozbiera paru a vydúchne si smutnú furaju, prsty na dierke položí: –

zaplače hore, háje zastenú a zial sa zialom z prs tých sa ženú, v ktorých smútok nabrloží.

17

Lebo to má ľud ten špatnokrásny, že radosti v

žiaľoch spieva; zdá sa ti, že je nad šťastných šťastný, zdá sa ti, že v žiaľoch omdlieva: a tak je. Jeho citžiale tuší, o ktorých jeho svedomie čuší, ktoré v ňom len múdri znajú: a život jeho ten vždy sa smeje, cudzí mu je strach – cudzie nádeje, čo svet ten náš previevajú.

18

„Zaspieva mu vtáča na kosodrevine“, on cíti, čo vtáča spieva:

„Čo komu súdenô , veru ho neminie“, to čuť v speve sa domnieva: zdá sa mu, že niet, krem bied zdedených žije v radoostiach nepremenených , tak jako žil v nich jeho ded: minulosť peknú sám si vybajil, nezvedavý jeho pohľad.

19

Za čím obyčaj žialiť, požiali, čím baviť, tým sa zabaví, spieva, čo staré matky spievali, reč pradedov svojich vraví: a hneď ako blesk hromom zakľaje, koho klial, tomu zas šťastie praje, hneď, v búrach je, hneď má pokoj; hneď v dolinách sa tichých osadí, hneď vrchmi lieta sťa orol mladý; ako aj ten Martinko môj.

20

Jak si prehráva, tak si prehráva, nič necítia, nič nemyslí, akoby zvuky, ktoré vydáva samy písťalou sa tislí: a ty počúvaj to ich trasenie, to žiaľov tajných velebné vrenie to vlnenie, v ktorom tlejú: a jedným okom sladké nadšenie, po lícach sa ti rozlejú.

21

Razom umlkne a dopočúva Pieseň svoju v troch ohlasoch,

Fíva sa, jako vetrík podúva Dolinou v zvlnených klasoch:

Hľadí pod duby, čo vôkol stáli,

Hodí ďalej blesk zornice:

Prst do úst vložía hvizd vyjačí,

Akom konduktor keď odchod značí Divou parou železnice

22

Zahvizdol strašne, počuť ho mohli na Zvolene zámku páni, všetky ohlasý hvizdom sa pohi letiac od stráni ku stráni: líca šuhaja podbehli krvou, a zase zašli tíšinou prvou, len zraky este lietajú:

strašne hvizd tento do srdce bodne dievčinám,
ktoré horou slobodne bujné trllskavky zbierajú.

23

Sotvaže stíchli diaľne ohlasy, už vtáčky plaché
lietajú, a v nezábudok krúžik belasý jasteričky sa
skrývajú: už od ďaleka šum sa rozlieha a vždy blíž
a blíž suchot dobieha už prút suchýpraští blízko: a
udychčaný cvalom pripáli a kMartinkovi svojmú sa
zvalí Belko, snehosrstý psisko

24

Zrosené dlaby napredok vystrie na ne smelú
hlavu zloží a na Martinka okále bystré oprie pekný
tentvor boží; a krúti sem-tam chvosta kúdeľou, zas
a bručiacou sa pohráva čmeľou, a zasžmurká,
podriemkáva; a tak si leží, jak by neležal, keď by
popri ňom čujný vlk bežal, s ktorým tak rád sa
bíjava:

25

Že keby snívať sa mu vedelo, sníval by o krdli
vlkov, a ktorými sa mu ruvať zachcelo a ktorých
špatne vytľkol; sníval by gazdu svojho pochvaly,
prísahy, že-čo by mu hneď dali zaň päť kôz, že

Belka nedá; sníval by, ako vlkov hromady držia o skaze jeho porady, že ich dusí, že ich zjedá.

A Martinko nás si zas prehráva na dumných hlasoch fujary a pokojík si posteľ popráva na mladistvej jeho tvári: pomaly hlasy jeho sa mocú, vždy mu temnejšie oči blyskocú, prsty na dierkach len blúdia, fujara padá – aj lakeť padá – trávou sa prestrie postava mladá, v zrakoch driemoty sa budia.

27

A lístie šumí nad jeho hlavou,
tôňa chladí dňa sparňavu,
materia dúška s d'ateľnou trávou
dýchajú naň moc voňavú; –
ostatné v duši obrazy hasriÚ,
hmla ide zastrieť veselosť jasnú,
cit za citom v ňom sa lomí –
nič v ňom už nehrá – všetko učúchne –
až slabosť mocná sticha vydúchne
aj ostatné povedomia.

28

Všetko je pri ňom, na ňom v pokoji, duša jeho

smrť je živá, necítená slasť cit jeho kojí, nežije, a predsa užíva.

Tu i tu muška, čo prišla s Belkom, zabrnčí sem-tam ľahkým krídelkom, sadne na tvár Martinkovu, on len fúzikom mrdne na stranu – muška dial' brnčí zas cez Poľanu a pokoj je plný znovu.

29

A duša jeho prezrie trošičku cez driemoty zmyslov nemých, a vidí ako cez tenkú hmličku štyr šuhajov ozbrojených; na čižmách majú všetci ostrohy, na dolománoch rovné výlohy, cez prsia s kapsičkou remeň; šarvanci bujní – fúz vysmolený – z ostatnej tvári vlas oholený, za pásom pištoľ na kremeň.

30

A pred nimi pán, vodca šuhajov, prísny to kazár stolice, hoditeľ smelý za pokoj krajov a naplňateľ temnice – zrak jeho oheň a hlas – brat hromu, hnev tvári – pár hnevnému Paromu: skríkne: „On je to; viažte ho!!“ Drabanti schytia

nové povrazy, viažu Martinku ruky o väzy, pot sa leje tvárou jeho;

31

krv sa po žilách pokojných búri, tvár spiaca sa divo vzpína, bráni sa, kraje, uteká, zúri – a ani sa nepohýna: – nad jeho hlavou buk rozťahnutý, na ňom vevierka bystrá sa krúti, Belko ju zazrie, zašteká:

Martinko skočí na rovné nohy: Sedemsto jasných! hľadá ostrohy a čelom mu len tak steká.

32

Čo máte do mňa? – Ticho, Martin môj!

Ved' je nič: – čo sa ti stalo? –

No, ved' tak! lebo mne yero pokoj! –

Oj, či sa mi zasnivalo! –

Ved' by ťa tíveť naraz zavliekli

ta, kde je ako v takom predpeklí –

a to len tak za nič po nič! –

Mňa naši ľudia vonkoncom znajú,

a nech povedia, čo do mňa majú,

či to gazda., či pohonič! –

33

Pretrie si oči: Ej, sto prabohov!

Či som si ti dremfu zabil!

A keď som sa ja vzkriesiť nemohol!

Čo som sa skoro spochabil! – Keď len strašidlo to sa minulo! – A už aj slnce to spočinulo. – To je Jankov Zvalovie huk: ten dobre poznám; ale aj reve – sťa medveď maco, visiac na dreve a bojac sa strelcových múk.

34

Z výšin zbojníckej Poľany dolu hučí gajdí mohutný bas, a cez ozrutnú letí homoľu poskočný piskora ohlas: to jednostajné prísne tečenie a tónov hrubých zúfale vrenie podobné je časov toku; a gajdeniec ten štebot spevavý ako radostí krdel' ihravý vo veselom jarom skoku.

35

Huk ten ohluší prózu života, v chripení tom zachrípne žiaľ, v ňom vieri sa tá šťastná jednota – tá večnosť – tá bez kraja dial': – huk ten je taká tmavá noc sveta, a pieseň, čo sa hukom prepletá je deva, čo krásne sní si: huk ten je taká tabuľa

biela, kde šialeného v slastiach anjela vymal'oval van
Dyck kýsi.

36

Huk ten je osud slovenských časov, príspy,
smutný, nepremenný, tá harmónia tarkavých
hlasov je nádeje svet zelený: vtedy, keď čuješ, rodák
môj milý, gajdičiek našich oWas spanilý, spomeň
si zvon nášho žitia a v tých cluniacich dumách
hukových nech ťa nádeje osudov nových do
sladunkých citov schytia! –

37

Tak ich počúva aj Martinko môj
a tajné čos' ho unáša
tuší on, že ten krásny nepokoj
nezvratná je sudba naša:
lebo syn verný večnej prírody,
veštestva v duchu nosiac zárody,
nevedome prorokuje:
ľud vám je takým tajným hadačom,
ktorý v tom onom, akomsi, dačom
tušenie skutočné čuje.

38

Tak ich počúva Martinko švárny tie leje,
 letiace horou, až pohybtíje oWas ich čarný mladé
 vrcholce javorov: a váha trochu, či zísť v osadu, kde
 z zakvitl.ého vyzerá sadu matička si svojho syna; či
 na zbojníckej temä Pol'any má sa vydriapať hlasom
 volaný, čo stadiaľ dol' sa pohýna?

39

Milá mu mati, otec mu milý, drahý mu brat,
 sestra drahá, rád má domčok, kde dedovia žili,
 žertvy času, žitia vraha: ale bárs aj noc háje pokryla,
 hudba tak sa mu do srdca vryla, že nevie s ňou šuhaj
 zdolať, a krok sa jeho bystro pohýna.. kam ho veselá
 z hory družina šla gajdeniec hukom volať.

40

Sú mohutnostiv mládenských dušiach,
 ako vrancí tvrdopyski,
 kde len jeden zvuk zvoní nám v ušiach,
 jedny oko zajmú blysky:
 nemožno, ľudia! – Nevzbúrite ho,
 lebo nemá on zmyslu žiadneho,
 nemáte kde zač ho chytiť;
 on za svojou si letí vidinou

a v nebi svojich dúhových stínov
sám seba nezná pocítiť!

41

V prsiach šuhaja zvríe túžba slávy,
zvríe ľúbosti jasný požiar,
jedna myšlienka zmyslov ho zbaví
a zvukov úst jediný pár,
jediný oka blesk ho očarí,
utonie v ťahu jedinkom tvári
a zblázni sa do závisti:
blázon? – oj, blázon! pekný syn blaha! –
ktorému či vlast', či deva drahá
je svet jeden, pozlátistý.

42

A niet mu smrti, niet mu hodiny, niet
myšlienok, niet mu citu, niet mu materi, otca,
rodiny, niet mraku mu, niet mu svitu: len časom
hrmot života búri, sladké driemoty jeho rozduří
– oko jeho sa roztvorí: no, vidiac mračnú zeme
oblohu a žitia svojho hadie potvory – k svojmu sa
zas vrhne Bohu.

43

Oj, časy v mojej duši hlivejú ako nadnílske múmie; hodiny v mojom živote znejú ako nebies harmónie; chvíle mi moja spomienka nosí, ako blažené perlence rosy pre kvetinky ostatný dych, a okamženia v duši mi svietia božské – až tieto tiež mi uletia ako tône z citov mladých.

DRUŽINA

44

Kto ste videli, slovenskí bratia, tej zbojníckej porany štít?

Skaliská, čo sa v oblakoch tratia, jakby nebo chceli schytit: okolo bralísk bujnú trávničku, a hadie prte, oviec chodničky, a výhrad cárovnej hory: pod ňou sto dolín, sto dedín leží, jakby kráľovná z vysokej veži prezerala svoje dvory.

45

Tam dve koliby, blízke susedy, mladým machom zarastajú, sto krokov od nich záživné čriedy a okolo nich strážni dunčovia pohľadom bystrým plamenné loviť vlkov pažravých okále: a nepriateľka netopierova zavýja, húka, ušatá sova, sediac na vysokej skale.

46

Mesiačik, sluha našej planéty, rozožal svoju lampu a vedie druhé navštíviť svety veľiteľku svoju mladú: lež nad vysokou letiac Poľanou vidí

družinu sedem Detvanov, tam nad horou sa usadí; a
v tisícich sa bleskoch usmieva,

len tu i tu sa hnevom zatmieva, keď ho dráži
oblak mladý.

47

A vatra praští a blkom blčí, v žerave sa drevo
mení a na drevenom ražni sa točí baran skoro
upečený; druhý sa v kyslej žinčici varí, bača to
všetko opatrí starý; mladí kozla naduchujú; a rad po
rade piskor chytajú a od zeme sa do skoku dajú a
šuhajsky hajduchujú.

48

Hneď ich máš v kľbku hore rukami, hneď jak
strela hor' vyskočia, zas prepletajú bystro nohami,
sem-tam, oddychujúc, bočia, zasa sa uhnú a
valaškami zavrtia v prstoch troch nad hlavami,
zahvizdnú na prste malom, a zas valaškou popod
kolená prepletá chasa milošialená s radostným
svojím zápalom.

49

Netrpezlivý gajdoš zanôti tú: „Štyri kozy, piaty
cap!“

Gajdy druhému do hrsti sotí: ej, tyže brat, už huk si lap! a hybaj, skočí doprostred kola, radosť zajasá okom sokola, až zem pod ním podunieva; okolo kola kolesá láme a piesne, bystrým valachom známe, len sa tak ozýva, spieva.

50

A vtom Martinko náš zadychčaný prikvitne v ľahučkom skoku, valašky obušťok vyliskaný švihne nad hlavu vysokú:

I, daj boh štastia! – skríkne veselo – Hore ju! čože by sa nám chcelo!

S prvým skokom hunku zhodí, s druhým skokom si širáčik prihne, s tretím opašťok nový podvihne: najprv voľným skokom chodí,

51

zrazu sa uhne, hor' sa vyšvihne a tak do troch vrchov skočí, po štvrtý raz sa k pažiti prihne, zavrtí sa a zatočí; na prstoch nohy zasa sa vystrie, klobúk pritisne na oči bystré. a voľno si poskacuje, a všeliako od výmyslu sveta valaškou medzi nohy prepletá a nad hlavou prekrucuje;

52

A zas sa uhne, valašku vrhne, chmatne za koniec poriska, rukou žilnatou nad hlavou trhne, sekerka v povetrí blýska; on sa zakrútno dva ráz okolo – a sťa by ináč bolo nebolo, už obuštok drží v hrsti; – a zasa voľno si poskacuje

a valašku si len prekrucuje pomedzi obratné prsty.

53

A stráňami sa noci ozýva hudba mohutných valachov, radosť jedna mrie, druhá oživa, tu žiaľu niet, tu niet strachov; s hudbou sa mieša pokrik veselý, s krikom sa hvizgot silný priateľ, s hvizgotom zeme dunenia.

Oj, noc veselá! tie hviezdy samy zlatými potriasajú vlasami a v jasnom sa svetle menia.

54

Od vetry ozve sa starý bača:

Sadajte, chlapci, do kola!

Kulačok nech sa v rukách otáča, že nám bude dobrá vôľa! – Chlapci priskočia, pováľajú sa okolo ohňa, a kus od kusa delí sa, pokým čo stačí.

Gajdy len ďalej ešte cifrujú, už hlasy hrubé len hukom dujú, aj tie stíchnu – a mech zbl'áci. –

55

Klobúky zložia sa dol' na stranu, bača prežehná večeru, potom lahôdku chutnú baraniu do prstov rad-radom berú; a prvý bača kulačok zdvihne:

Za dobré zdravie! – k ústam ho prihne, dobrých pár glgov si vrúti, potom šumnému dá Martinkovi,

ako milému svojmu host'ovi, čo sa zvláštne v tanci krúti;

56

tomu Zvalovie Janko odníme, čo výborné gajdy robí, od Janka dobrý pískač, Stach, prijme, potom, čo krásne nádoby strúhať vie, bujný Kubo dostane, tak Fedor v silné ho chmatne dlane, za ním Matej šumný trúsi, konečne okom smädným už pýta Ďurko, čo rád sa za pasy chytá a každého znosí, zdusí. –

57

Čo, vrstovníci moji, myslíte? – Nie je to už nádeje svet, keď už vo svojom mladom úsvite národ

si vie krásne hoviet? – Nie je to zora budúcej slávy, keď z nešťastia si blaženosť spraví umná živosť nášho ľudu? – on v púšti stojí a v nebi žije:

Čo, keď sa puk ten vo kvet rozvíje? Svety nám závidiet budú!

58

Pozri na črpák nášho valacha, zasnívaš o Fideasoch; počuj tie gajdy šumného Stacha, zasnívaš o nových časoch; dívaj sa na tie od zeme skoky a ukážu ti budúce roky obrazy slovenských tancov; považuj žily, paste, ramená a vidíš zrejme, že to znamená mat vrahom strašných šarvancov.

59

Pocit žiar drumbiel' v útlosť zavitý, to hrá si len sprostá deva, a čo, keď zvuk ten teraz ubitý v časoch voľnejších zaspieva? Hľad'že, ten smelý obraz povesti, obratnosť vtipu našej nevesty; – myšlienka je veštec dejov: v národoch živá vždy robí vloha; – dúfajme! – rod náš z pomoci Boha velebnou kvitne nádejou.

60

Neodťahuj sa od kvetu lipy, že vidíš dub už

s žaludom! – Cudzie ťa nikdy nezmieria vtipy s naším slovenským osudom!

Musí sa v mále dokázať verným, kto nechce večne zostať mizerným; musí pučiť, čo chce skvitnúť; kto, keď počuje žalmy škrivána a ligotavú hviezdičku rána – neverí, že musí svitnúť?!

61

Neuzeraj sa v cudzom zrkadle – každý svet má svoju koľaj, nechod' sa hľadať v časy zapadlé, na vlastný čas sa odvolaj – Never, že ľud ten, čo ovce pasie, pred budúcnosťou svojou sa trasie – moc zrodí čas, čas moc zmorí;

Boh barlu cenou berly ocení,

Boh ovce v obce ľahko premení,

Boh zo stád štáty utvorí! –

62

Martinko! Martin: Martin môj! – kde je? Martin! – či ho sen prepadol?

Či sa kde mojim starostiam smeje?

Či, ach, Bože! mŕtvy schladol? – Tak načože si ku nám chodieval, načo si otca a matku hneval, keď mi teraz ideš skapať!

Oj, nechal si ma tak osiralú – nebudeš žialiť, keď si od žiaľu mladé líca budem driapať?

63

Tie hlasy letia dolnou Poľanou, hlasy túžby, hlasy strachu, noc sa už druhou terigá stranou, svet v rannom dýcha zápachu: otec Martinkov vzdychá na šube a dobrá mať pri temnom kozube slzy točí, postenáva; oba v starosti, že synak smelý kdesi so zlým sa spolkom priatelí, alebo žiť dokonáva.

64

A horou vidno dve fakle blýskat pomedzi hustú bučinu, počut ich výskať, počut ich pískať, spomínať švárnú dievčinu: už aj zhovor ich tajný obadať, ako sa stroja voľačo hľadať a sem-tam sa obzerajú, ich štvoro očí s fakľami blčia, vše slovo rieknu, vše sa zamlčia a bližšie sa poberajú.

65

Ale nehl'adaj, vráťme sa, brachu!

Čo tam po tom, bedár kýsi!

Pustí ti dušu v rukách od strachu, že ho súdny deň nevkriesi; čo s nešťastnými! – Ten druhý na to: Ej, čo! mne je nie dosť rýdze zlato, ten žiaľ sa

mi do duše vryl; musím ho vynájsť, čo by do pekla
osoba tá mi bola utiekla, čo by ju tam večný mrak
skryl!

66

Umlkli žiale útleho hláska, tichosť zaviala
Poľanou, len suché rážda šumí a práska pod strmým
krokom galganov; mesiac nazerá cez stromov tône,
čo sa to kutí v hustiny lone; v svetle dve valašky
hrajú: postavy každú skalu presnorá, na každý
prázdny dub sa oboria a každý kruh prezerajú.

67

Brachu! tam sa mi čos' zabelelo – a násilný
vzdych zašumel – Hľa! či sa mi to len tak videlo?

Či som dobre nerozumel? – Ach! ľudia boží,
pekne vás prosím, ja zlato, striebro s sebou nenesím,
zmilujte sa, nechajte ma! – Hej, vidíš, aká šumná
mátoha!

Pad' sem na svetlo – šibenia noha! nech vidím,
čo si za plemä!

68

Obráť si hlávku proti mesiacu, nech vieme, čo

si za stvoru; či ozaj predsa stálo za prácu, za teba brodiť cez horu.

Ako jej, srnke, srdiečko zvoní, že sme ju z tajnej vytiahli tóni: neboj sa, jašterka moja! – Prosím vás, ľudia, bojte sa Boha, veď som ja dievka biedna, úbohá, nebite, dajte pokoja! –

69

No, nič to! – jeden z nich sa ohlási – Však nebudeš, brachu, ju biť?

Veď sa my z tvojej tešíme krásy, čo by sme ju mali hubiť? – Ach, načo som sa sem zatárala, načo som medzi tie smutné bralá z tichej chyže sa vybrala!

To veru, pekná moja dievčina, mňa tiež zvedavosť kási omína, čo je toto za novina? –

70

Nuž, ach, bože môj! človeka hľadám, čo k nám večer chodievava, čo na fujare – znáte ho hádam – tak milokrásne pískava; či ste voľakde ho nevideli? – Ba, áno! – Keby ste rieknúť chceli, strieborný ten: prsteň vám dám. Však mi poviete? – Sprostučká deva!

Ktohovie, kde tvoj človek chodíeva, ty, viem,
ideš s prsteňom k nám.

71

Lebo som blázon, že by slúžila!

Čo by mi mať moja riekla!

A už to je tak, lasička milá! – Či si chleba kedy
piekla?

Či vieš polievku chutnú uvariť?

A stehná smačno baranie škvariť? Bude nám z
teba gazdiná!

No, len ta s nami, len rezno s nami,
novohradskými už za horami zora bronieť
započína.

72

Nič prosby devy v slzách topené, nič zdráhanie
nepomáha, darmo jej oči, tie utrápené, na svojho
opiera vraha: – on jej okrúhlu uchmatne ruku, ona
sa druhou od buka k buku halúzkou neverných
chytá: vrah aj halúzku s halúzkou trhá, ktorá slzy a
prosby len mrhá, na srdce odpol zabitá.

73

Na vrch Poľany kroky ich miera, kde hniezda

sú takých vtákov, lebo noc sa už celkom zaviera do podzemných svojich mrakov, a diaľ sa pustiť do hôr Vígľaša nemyslia, že tam psiská salaša mohli by ich ľahko zradiť; alebo že by zo zámku páni,

zrána do poľa na lov vybraní, mohli ich do chládku vsadiť.

74

Matička moja, matička moja!

Ktože ti už bude slúžiť,

keď ja v pazúroch zlostného zboja

z diaľky budem k tebe túžiť!

Aj ty, ak prídeš, Martinko milý, pod stenou, kde sme noci trávili, nájdeš len mať uplakanú; aj ty, ak žiješ, prídeš ma hľadať, ale náisť ma nebudeš vládať pod zemou pozamykanú!

75

Tak chudiatko tá deva narieka, dobre že sa len nezájde, nevediac, kam ju zbojník zavlieka a kde sa na svite nájde; vše sa utíši – kvil'ba umlkne – a zase žiaľom tým väčším vzbĺkne – sirota – duša dievkina; zastane, v slzách mladú tvár splákne

a spína ruky – na skalú kl'akne – srdce divé nepohýna.

76

„Horou, chlapci, horou, ja pôjdem dolinou, zafarbím si líčka červenou kalinou.“

Kubo si spieva kus podnapilý, jeho najlepšie, vraj, nadojili novohradské vinohrady.

Vatra pomaly tlie a zdochýna, tí, čo viacej si zastrebli vína, chrapkajú si ako klady.

77

Náš Martin s jarým Jankom Zvalovie sediac dýmky nadúvajú, a inši, čo kto a o čom povie, v pol driemote počúvajú. – Čo to za vtáka, – Janko hovorí – Doniesols', Martin, z tej našej hory čo tamto za tebou leží? – Oj, to ti pekná zábavka bola,

Jano, ako som toho sokola sťal tam na dolnomzábreží. –

78

Tak je to sokol? – Sokol, Janko môj, vrah chudáčika zajaca, ja, vidiac týchto dvoch zviereniec boj už pred východom mesiaca, švihnem valaškou

na tridsať krokov, a sokolík môj v krvi zamokou –
a do rosnej ľahol trávy.

Oj, kebys' sa bol na to prizeral, ako ten zajac
stráňou zaberá, zbadajúc, že zostal zdravý! –

79

Ukáže mi sem tvojho sokola – k Martinkovi
Janko vraví – či si ho do prs uderil zdola, či zhora
dostal do hlavy? – Pekné to, druh môj, vtáča jarabé,
aj uchyťí vraj jahniatko slabé do týchto ostrých
pazúrov!

Ale či vidíš? má na nožičku,
hl'a, priviazanú žltú karičku Širokou červenou
šnúrou.

80

A, čo mi teraz ná rozum padá!

No, Martin, do sto paromov! – Kráľovská
čel'ad' chodíeva rada poľúvať do týchto stromov: a
vravia ľudia, že Matiáš kráľ sám z vysokých tých rád
vysíela skál na zboj takéto sokoly – a počuť, že dnes,
či bolo včera – práve pred mrakom toho večera tu
zvolenský páni boli.

81

Martin: Ja neviem, boli, neboli; ale som ti ho len šibol!

A Janko: Rád má kráľ tie sokoly, a ak tento najmilší bol? – Ľahko bys mohol kožkou zaň platiť.

To! mal si ho dať celkom pozlátiť!

Ja som mu mal nôžky páčiť?

Ako hrom strelil dol' na ušiaka, a vari ti on za chvíľku čaká, že bys mohol myslieť stačiť?

82

Keď bol sokolom z kráľovho dvora, mohol, že je kráľov, volať: taká pažravá, pekná potvora! kto môže chuti odolať? – A veď uvidím – aspoň chýr vraví, že Matiaš krivdu nikdy nespraví, zanesiem mu sám sokola;

poviem mu: Škoda ho bola, blúdil, po našej zbíjal Poľane – a čo sa stalo, sa neodstane.

83

Veď ti, Martin môj! v zámku povedia

Jeden v pol driemote vraví – tí, čo na bráne zvolenskej sedia ako dáki vlci žraví. – Čo mi povedia? – Martin odvráva, hunku nadhodí a hore vstáva. – Tebe sa sníva o víne!

Ich posekanov sa ja nebojím, a vidíte ma, ako tu stojím, zajtra na jarmok v Slatine! –

84

No, chlapani, kosy už zapadajú – Martinko náš sa odberá – ruky božie vám nech pomáhajú, tak dnes, zajtra, ako včera! – Valašku vezme, fujaru zdvihne, aj ku spiacim sa do trávy prihne a hne sa ku Detve horou.

Horou je ešte rnrákavy vláda, len s rosou slabé svetielko padá cez husté listy javorov.

85

Hor' k nemu vidno dve fakle blýskať pomedzi tmavú bučinu, počuť ich výskať, počuť ich pískať, vzdychať čuťbiednu dievčinu: ich štvoro očí s fakľami blčia, vše slovo riekou, vše sa zamlčia a bližšie sa poberajú.

Už aj zhovor ich tajný obadať, ako sa stroja barance hľadať, ktoré deve upiečť dajú.

86

Martin zastane. Srdce mu buchne, sily sa mu krvou tisli, za druhým dubom ticho začúchne, čo to má byť! on si myslí.

Pozná dievčinu, hnev ho zatrasie a sluchy tlčú havranovlasé, päšť valašku kľčom stíska; v prsiach mu viní sa požiar mladý a div, že blesk, čo z očí mu blýska, privčas vrahom ho nezradí.

87

Na desať krokov idú vrahovia, v ich prostriedku uplakaná – Stojte! -zareve Martin-zbojcovia! Jasná strela okovaná! – Chlapci valašky schytia, zakľajú, v kliatbu sa strachy devy miesajú, a „Martin môj!“ krásna volá – a jako blesky naňho sa rútia a valašky sa v povetrí krútia – ktorý padne, ktorý zdolá? –

88

Martin valaškou zvrtné dva razy – jedno jednému padne na väzy, druhé druhému obuch vyrazí; ten v tráve jazyk zlostný vyplazí, tento podobnej bojac sa skazy, bokom do hory skokom odrazí. –

Víťazne Martinko stojí, prestrašenú hladká, kojí, a čo šuhaj dostal v boji, okom Elenky si hojí.

89

Vidiš, Martinko, mestečkom celým chýr o

tebe smutný zvonil, že si sa kdesi spravil veselým, a sen že ťa na zem zronil; ja som ťa horou stúpať videla a za tebou som ťažko želela, že si nás tak skoro nahal: ani sa potom už hrať nechceli – akoby hnevom na teba zvreli, žes' ich tiež v tanec neťahal.

90

Vedela som ja, žes' ty nie doma bárs aj noc sa už pôlila – a moc ma tajná, ako moc hroma, z postele dol' vystrelila – a bežím, volám, hľadám, nariekam, ku každej tône v blude utekám – teba len niet, len niet a niet: až ma tí draci zlostní porvali, ako len víchor z tam, hľa, tej skaly unáša mladý, slabý kvet.

91

Ale som ťa len našla, Martin môj!

Však som ťa? A tí dostali! – Oj, boli by mne vzali môj pokoj, mňa tebe by boli vzali.

Martinko, pískať! – Nemôžem. – Hja, tak? Ved' ak ti vari zavadzia ten vták, daj sem, ja ho teda chcem niest': alebo, ak sa ti bude páčiť, odhod' ho; čo máš to domov vláčiť, ved' ho, hádam, neideš jest' –

92

Niesť ti ho nedám, aj neodhodím –
 písať teraz nemám chuti. –
 Nuž hľa! hádam, že ja a tebou chodím,
 zato sa tvár tvoja smúti? –
 To vieš, Elena moja, že ťa ja
 nedám za zámky celého kraja,
 ani za tie všetky hole:
 ale keď tešiť si chceš šuhaja,
 povedz, čo za žiaľ srdce mu krája
 a odkiaľ sú jeho bôle? –

93

Nuž, keď ja neviem, dušička moja, čo by si ma
 hneď tu nahal; hádam ťa bolí od toho boja, keď ti
 nikto nepomáhal! – Či strojíš na jarmok do Slatiny?

Tam ti budú vraj pekné hostiny – pôjdeš,
 Martinko môj? -Pôjdem. – A či mi kúpiš jarmočné?
 -Kúpim. – Čo? -Múdre s hlúpym a ostré s tupým.
 – Takéhos' ty daru hoden! –

94

A ty, Elenka, prídeš? -Akože! – Nájdeš ma?
 -Ak ťa pohľadám. – A či ma rada? -Daj si mi Bože!
 – A či pôjdeš za mňa? -Hádam. –

A

už jasavá družica rana vyviedla svojho zlatého pána,
celá Detva pohýbaná; milí už domky otcov
zazreli, a čo by ďalej žartovať chceli, dvojná cesta
ich rozdelí.

95

Počkajže ešte trochu, dievčatko! Ruku v ruke
šuhaj vraví a prikloní sa na líce hladkô, pri jej ušku
sa zastaví, na biele líčko ružu zasadí a ušku šeptom
čosi prezradí; ona okom odpovedá: len na
rozchodní stisne mu dlane – a už na druhej zaberá
strane tá Detvianka peknobledá.

96

A matička sa dcéry prezvedá, kde tak zavčas
rána bola: – a otec smutným okom prehliada v
rukách synových sokola: dcéra celý svoj prípad
rozpráva, mati sa s každým slovom strháva a teší ju
bledá deva: syn obrazy tej noci rozkladá, otec div že
z nôh starých nepadá, syn ho hladká – on sa hnevá.

97

Hnevá sa, že ten mladý nepokoj šedín jeho
pokoj ruší, nemilý je mu už ten citov roj, hučiaci

rtom mladých duší. Spomienky jeho ružových časov boja sa takých strieborných vlasov,

volajúc: nie to ten, čo bol! – Ta letia preč: a kdeže si sadnú?

Tam, kde aj naše dakedy zvädnú – na kraj zívajúcich hrobov. –

98

Oj, si mi krásny v tvojej tíšine, starček môj, velebný, svätý!

Tvoj zrak tak hasne, ako v výšine nebeskej meteor zlatý: každý tvoj pohľad už: zbohom! volá, cit tvoj už lieta k pólu od póla a zabúda ľudstva zmeny; duch tvoj s životom твоjím si lieta, ako so svojím bleskom kométa, v svet v nádejach utajený.

SLATINSKÝ JARMOK

99

Pôjdeme, Rozhoň môj, do Slatiny, vidíme tam ten pekný ľud, ktorý zvolenské teší doliny a mierni spevom svoj osud: tam pryý jarmok práve dnes bude, rád by som vidieť, ako pri sude vie žiť šuhaj toho kraja, a ešte radšej tie bystré devy, tie neviest švárnych pestré odevy a oči, obloky raja.

100

Takto hovorí Matiáš, slávny kňaz, udatnému Rozhoňovi a hladká dlhý, krivý, hrdý väz milému svojmu koňovi.

Rád on hovoril s týmтам víťazom, ktorý sťa obor nad zemeplazom nad vrahmi kráľovmi stával; rád on hladieval vranca pekného, ktorý ku sláve osobu jeho, jak blesk strelu nosievaval.

101

Chlapci! – kráľovský druh ďalej volá – Na kone a do Slatiny!

A hlas mohutný zaznie dokola dvorom a dol'

do doliny; a šumní cára toho druhovia, čo s ním tak radi jelene lovia, skáču okol-vôkol neho; ich vrané kone bočia, cifrujú a vzpínajú sa, chrču a kujú dlažbu dvora kamenného.

102

Sotva sa čerstvá rosa začala uzerať v žiarach východu, sotva strieborné pásy rozliala pod zámkom na hronskú vodu, ktorá pod pekný Zvolen chodíeva a s obrovskými sa zapodieva vysokých hradieb dumami, a pozdravenie od hôľ im šumí a mlčky vlnám ďakujú dumy a tie diaľ skáču lúkami,

103

sotva zatrúbil pastier Zvolena

na čerešňovej polnici:

už čep na bráne železnej stená,

zareve v celej ulici; a úzkym hrdlom hradieb zámočných zvoní koníkov štrnásť poskočných a bujným hrdlom voľnej doliny, po kvetnom brehu riečky Slatiny, zavieva zhovor panskej družiny a s ňou letia blaha stíny.

104

Hneď samopašne sa pretekajú, hneď druh

druha v žarte pichá, hneď rovným všetci cvalom skákajú, hneď zhovôrka šumí tichá; a keď odlietne včela radosti od mladej, hrdej spoločnosti: duch otčiny zajme duchy, a tu každý z nich na kráľa hľadá, a rab myšlienok svätej čeladi na druhé všetko je hluchý.

105

A spravodlivec takto hovorí:

Čo sa vám zdá, milí moji, či nech zlato sa radšej zatvorí, či nech slávu jedná v boji? – Viete vy, Víťaz že z Ostrihoma chce, aby kráľ váš sedával doma na železnej pokladnici a všetku našej krajiny slávu zavieral v tichosť bledú, boľavú a v chyžu úzku radnici.

106

Hoden by som bol božej milosti,

čo mi berlu požičala,

keď ja bych mlčal a huba zlosti vrahov na mňa by kričala? – vidíte, čo žiť, čo hniť znamená!

Vidíte, čo je duša slamená, duša studená, skuhravá! ktorá má radšej poklad splesnelý, akoby z neho nakula strely pre vrahov slávy a práva! –

107

A odkiaľ hlas ten proti nám výska? – Viete? –
Z krsteľne Štefana!

Odtiaľ, kde slávy našej kolíska zdvihla kríž –
zdrhla pohana! – Ale počkaj len, zradná purpura,
veď verní moji zrak nezažmúra:

Mám Tatry, Váh, mám Hole, Hron!

Ba keď zbroj nedáš, hviezdu z prs zdrapím
a ostatnému vrah v zrak capím, pre tvoj blesk,
Panónsky Sion!

108

Tak rečnil veľmož. Žiaden mu reči pretrhnúť
nesmel svätý tok, taký sa on zdal, ak nie aj väčší, jak
veľký Jehovy prorok.

A jaknáhle tie pravdy utíchli, čo ohne sväté
z neho vydýchli: vyrútil sa mohutný hlas z údov,
ktorých tu vrela hlava, a poľom: sláva, sláva a
sláva!!! zvonilo dlhý, dlhý čas.

109

Potom rozprával Rozhoň zjaviská, vzniklé v
Jiskrovom tábore;

Bátory a Kňaz, slávne chlapiská,

v zaujímavom rozhovore obrazu z vojny proti Osmanom, o zemi vlastnej Sedmohradčanom kratochvíľne predstierajú: a čosi-kamsi mestečko vidia, tam sedliak, tam pán, mešťania, židia, huk, spev, buch, trh, jedia, hrajú.

110

A jak cez môstok skraja dediny zadupocú panské žrebce, sotva sa našiel jeden jediný, čo o nich s druhom nešepce, a kráľ, kráľ, kráľ, kráľ! od ucha k uchu šumí a chce sa každému duchu poznať pána Matiáša:

To je on – ba ten – ba tento – vraví ľud, priateľ krás a slávy, zvedavý úd mesta aj syn salaša.

111

Čo, je Slatina druhé Jericho?

Vreštia to trtíby Jehovy? – Ticho, šuhajci; preboha, ticho!

Zrútia sa vaše budovy! – A zem sa trasie a hučia hory, zdá sa, že celé mestečko horí, že z mŕtvych každý hrob vstáva; tak jedným reve ľud ten hrtanom radosťou milým nad svojim pánom: Sláva -sláva -sláva -sláva!!

112

Sama jediná Elenka naša skrúca sa a obzerá sa,
 krásny kôň, krásny meč Matiáša,
 ale to je nie jej krása!

Jej je Martinko aj za sto kráľov, a jeho oči
 dvoje krištáľov nedá za brilianty ona; – krúti sa
 trhom, ako mrenička, keď gebuľová ju mrvenička
 opojí, na kraji Hrona.

113

Martinka tam niet, on z Detvy pravo na
 Zvolenský zámok stúpa, neistý, ako sa skončí
 právo, či milosť a či potupa: milosť vyžobrať ver'
 druh náš nezná, sila v ňom krivdu vie znieť
 železná, a kto potupí nevinu!? – Tá blízkosť kráľa
 trošku ho mätie, ale veselo sa s ním trávnaté
 chodníčky k Zvolenu vinú.

114

Aj si zahvizardne, aj si zaspieva, aj s ľuďmi
 zhovor zavedie, a ich strachu sa on len usmieva, že
 strachy on nezná bledé: len neistoty červiak ukrytý
 predsa len trochu časom ho chytí, že oprie sa na
 valašku a premýšľuje – ale zas skočí, všetok strach

v mladých prsiach znivočí jak červiačka nohou v prášku.

115

A už je blízko zámok ten pekný, ten verný svedok stariny:

Martinko, no, no! – radšej utiekni, aj na v?škoch sú bariny! – Ej, čo, bysťuže svetu! – vidíme, či ujdeme, či si posedíme! – Hore vrškom zľahka stúpa a sokol sa mu z pleca opála: už len ta, chlape! či bude chvála, či bude aká potupa.

116

A už vrátneho vidí pod bránou, dvoch drábov pri jeho boku, ale aj desať takých bolvanov preskóčí on v jednom skoku.

Ale ho vidíš? tam ti prichádza ten, čo sokoly kráľovské zvädza; jeden z drábov sa ohlási.

Pod' len, pod', vodiť ťa už netreba, dostaneš vody, dostaneš chleba a červené pekné pásy.

117

Pán Boh daj šťastia! – Pán kráľ sú doma? náš Martinko sa prezvedá – Ved' tebe bude! – hrom a Sodoma! jeden z drábov odpovedá:

Sem tie povrazy! -Dajte mi pokoj! – Jasnosť nie doma, ale chládok tvoj ti je dávno pripravený:

Chyťte ho! – Ale keď Martin zbadá, že je to nie žart: hop, duša mladá! zvrtné sa – oslobodený!

118

Tajde von bránou – ešte obzrie aa, či tí traja hor' vstávajú – vstávajú, ale nevedia, kde sa – najprv sa poobzerajú a vidiac nášho, kričia: Chytajte!

Martin: Pri chuti sa len nechajte, druhý závrat vám zaškodí!

Stoj! – naňho kýsi hladolet jačí – lež Martin sotva vidieť ho stačí, už ten v bahne nosom brodí.

119

Či ti ma trhol! – počuť pod bránou – Ohó, ľadvy moje! – Ba ja!

Ja dosiaľ neviem, ktorou šiel stranou či bol len sám a či dvaja?

Jeden, lež za dvoch, ba aj za troch nás,
máš, Fero, pekný červený ten pás

čo si jemu bol sľuboval! –

Ej, už to sa mi ešte nestalo:

ak sa ti ešte vidí primálo,

chod' ho hľadať, kde sa schoval. –

120

Pán Boh daj šťastia, Kubo môj!

Kdeže?

Pán Boh daj, Martin, aj tebe!

Do mesta v malej potrebe.

Ty do Slatiny? – Tak je. – Ešteže!

Čo je v Slatine, Kubko, nového? –

Utekaj, tam nájdeš kráľa! –

No, to je dobre, veď hľadám jeho. –

A čo sa ti tam opála? –

To? Sokol. – No, ja idem prielohom,

Prielohom? No, lenže zbohom!

121

Tajde náš hriešnik a už sa blíži k Slatine, už v ľude kape, obzerá sa a cez stisk sa kríži:

Hej, počuješ? švagre, chlape!

Čis' pána kráľa dakde nevidel Ej, ktože kráľa nebol by videl!

Ta išiel proti Vígl'ášu. – Šuhajko prudko za ním sa tisne,

Už sa mu panstva sláva zablyсне hľadiac na tú očí pašu.

122

Hej, prosím, pán kráľ! pán môj, postojte! Ponad ľud sa hlas vynáša, ale druhovia pána Matiáša. stúpajú k hradbám Vígľaša. – Vaša jasnosť! tamtoho ukojte z milosti, kýva dávno a volá.

Ta, dočkajme ho: – Čo, môj syn? – Pán môj, nesiem vám tohto sokola, smrť jeho moja robota bola – či je to váš sokol, prosím?

123

Kopa sa k nemu zbehla divákov, ten stúpa, tento sa smeje, tamten nadáva mu do sprostákov, ten súdi jeho nádeje.

A kráľ hovorí: Prečos' ho zabil? – Martin: A či ma sám zlý duch zväbil!

Kráľ: Neznals' môjho sokola? – Martin: Hľ'a, keď on, že má stužtičku a na nej vašu žltú karičku, pán môj, proti mne nevolá.

124

Ale načo ty biješ sokoly?

Robia ony škodu v poli? – To nie, ale, hľ'a,

taká mu pláca, keď chcel zaškrtiť zajaca! – A ako ho smieš sám ku mne nosiť? – Nuz, pán moj, vravia, ze je váš.

A neponáhľaj o milosť prosiť? – Ved' ste vy, pán môj, Matiáš! – Vieš, ze to krádez kráľovskej veci? – Tak som ukradol mačku vo vreci!

125

Či tak sa treba s Jeho Jasnosťou zhovárať ty trúp surový!

Tak kýsi Nemec z jarmočných hostov zboku Martinka osloví.

Tento sa obzrie a nechá ho stáť;

kráľ sa len ide ďalej zhovárať

a pánovi kážu mlčať. –

Odkiaľ si, druh môj? – Ja? Z Detvy, pán môj.

Más otca? synov viac má otec tvoj? –

Otca mám, bratov celý roj.

126

A čo ty, druh môj, robievaš doma?

Ja? pán môj; čo príde k ruke, to sa vždy nájde práca, pohroma to v dome, to zas na lúke: ja ale najviac statok pásavam a za ním na fujare

prehrávám od východu do západu. – A nik z vás nemá nič, moji drahí, proti tomuto? – kej je povahy?

Zlodejstvo, bezbožnosť, zvanu?

127

Nič, nič, nič! – celý zástup zavolá – Statočný to mladýčlovek!

Martin Hudcovie veru odolá žalobe bárs akejkoľvek: – Teda, Martinko! – kráľ ho po pleci poľapká – Zbohom! mačku vo vreci zabils! no, to mýľka bola: ved' si ja za to, ak Boh dovolí, vo vašom peknom, hojnóm okolí krajšieho chytím sokola.

128

Ale som ja aj jastraba zronil, čo mi zdrapil holubicu, kto zná, či jeho duch už odzvonil cez chladnú smrti ulicu: valaškou som ho naskutku zrazil, obratno nad obratným zvíťazil, čo za to vezme Detvy syn? – Aj sekerkou som obratne hodil, nevinné vtáča som oslobodil, nie je to pekný aj dobrý čin?

129

Pekne, Martinko – jasný kráľ vraví – hodný si, pekný vezmeš dar:

No, čo chceš? tamto visí blýskavý pekný, vyšívaný kantár: ten vezmi, ja zaň platím majstrovi, keď ho založíš tvojmu vrancovi, celý svet sa bude dívať. – Ale tie oči tvoje blýskajú a v tých blyskoch sa tajomstvá zdajú pred duchom mojím ukrývať.

130

Nuž jasnému to poviem kráľovi – smelý náš Detvan odvráva a kantárik si bohatý, nový s prstami jeho pohráva: – Nezabil som ja dravca jastraba, ale som zabil divého vraha, strach a hrôzu nášho poľa: holubička to nebola slabá, ale to veru tá moja drahá, tá dobrá Elenka bola.

131

A jeden starček, druh dávnych časov, dobadká bližšie zhrbený, sníme si klobúk a z jeho vlasov blýska pablesk postriebrený:

Jasnosť kráľovská! – tu knieža slávy sa skloní, starcu klobúk postaví – Jasnosť vaša! – starček vraví – ja, vidíte, už kraj hrobu chodím, sotva pominie pár dní, pár hodín a úmor dych mi zapraví;

132

ale zásluhám svedectvo vydať, podať pole vašej cnosti, ku mojim činom jeden kvet pridať v diele dobrom zložiť kosti, toto si žiadam. – Dovoľte tedy, dovoľte moje osláviť biedy vaším láskavým pozorom: ved' my krem toho s našmi biedami len zriedka môžeme vašmi bránami ku kniežatským kročiť dvorom. –

133

Vravte slobodne – starčoku vraví slnce panónskych prestolov – Vravte, otče môj! dlhé prípravy na stranu: von s vašou vôľou: – A tá, zakvitlá kvetom jabloni, hlava pokorne pánu sa skloní, snujúc zas diaľ myšlienky niť:

Znalo zbojníka celé okolia a jeho rany dosiaľ nás bolia, kto nemôže ho obviniť?

134

Mozole naše, naše krupaje hltal a sal divý ten drak, triasli sa pred ním domy a staje, jaknáhle nočný padal mrak: oddychu duše naše nemali, v strachoch sme cesty naše konali, mnohých našich

on bol vrahom: ba ver' surovosť jeho čiahala, jakby
ho bola zlosť pekla hnala, aj po tom dieťati drahom!

135

Nemožno bolo jať toho diabla – drábov
županských oklamal, pri ňom moc naša sťa hmla
oslabla: a tento mu rohy zlámal. – Tento mládenec
statočný, smelý? – Ten, vaša jasnosť, na náš kraj
celý z božej moci pokoj zložil. – Oj, neobrátim sa v
mojom hrobe, keď v zbojníckej nie ľud náš porobe
a keď som váš pohľad dožil.

136

Hlboko do prs mojich sa vryli slová vaše,
starčok milý!

Šťastný kraj, v ktorom šediví chváľa svoju
mlaď a svojho kráľa! – A ty, Martin môj, vedz, že
skutok tvoj, ktorým si zrušil kraja nepokoj, cítim,
chválím a odmením: kráľovskú si ty zastal úlohu a
to je predsa, ďakovať bohu, dobrým pre trón môj
znamením.

137

Kráľ berlou dusí buričov vlasti, zaháňa vrahov
krajiny: ty si vytrhol kraj tvoj z priepasti, utíšil

vaše doliny: spasils' holuba, zabils' jastraba, to je vec pekná, zásluha slabá, za to máš len pekný kantár: zabils' zbojníka, spasils' otčinu, cnosť veľká veľkú premohla vinu, za to väčší dostaneš dar.

138

Na staji mojej rehce sto vrancov, najkrajšieho si ty vyber, tie statných nosia vlasti obrancov a honia divú vrahov zber.

Podaj mi ruku, priateľ môj mladý, okrasa našej vernej osady, nezabudnem tvoju krásu: ľúbim ja mladosť, ľúbim obeť, prázdnotu v tvojom nenechám kvete, keď boh dá šťastia a času. –

139

Šuhajík môj si udrie na päť, obraz jeleňa Zbihoňa: oj, vrstovníci, bisťuže svetu! – Budeže mi to za koňa! – Retiazkou si nad hlavou potriasa, Elena moja havranovlasá, či ho vidíš, je to krása!

Zrak ľudu v mládencovi sa tratí, sto rás za kráľom ešte sa vráti, tam závisť, tam radosť jasá.

140

O ňom si jeho Detva rozpráva, všetky duše k nemu letia, pochvál, vzývania až vyše práva, o

ňom starý, o ňom dieťa; srdcia dievčeniec za ním búchajú a dosť že miesto mu nedúchajú, kdekoľvek vníde do domu: on radosťou sa prv zaligotal, a už tvár prísny m žiaľom zamotal, sťa pozrel by na Sodomu.

141

Zvonili v rukách jeho retiazky, ceng ten mladou dušou šumel, šumom tým tajné hrali otázky, ale on ich nerozumel; počul už v duchu rehot koníka, vydobytého smrťou zbojníka – no, nač mu ten koník vraný?

On si koníka nezvykol kovať, lež hrabce, dubce si preskakovať a hrať s ohlasmi Poľany.

Ej, bude si on s jeho Havranom do veselých družín skákať, slobodným poľom zaletí na ňom, keď bude chcieť srdce plakať: a povedať si povesti budú o ňom, keď srdce hlinenú hrudu pod pažiťou bude nosiť; – a čo tie tajných žiaľov tušenia!

Dve moci moc vo všemožnost menia: účinkovať – Boha prosit'!

143

Ale ľahko je navyhutovať
klamy pre dušu, svedomia,
vám, ktorí aj smrť viete pochovať,
ktorých sily osud zlomia:
no, nejde to tak, klamať sa duši,
v ktorej stoústa myšlienka čuší
prírodou učičikaná:
nejde to duši, ktorá svet malý,
svoj dvor, svoj háj, svoj syr, svoje skaly
nedá za raje Sultána

144

Tak môj Martinko plecom prehodí kantár
striebrom vybíjaný, a na fujare poľom zavodí hlas
piesne žiaľom pijaný: a vše sa obzrie, či ho kto honí,
vše čuje, zdá sa mu, rehot koní, ale vidí, sám je sťa
prst; a celý ľud, čo k Detve sa valí, diví sa, aký žiaľ
toho kalí, čo v hrsti dnes mal kráľ a hrst!

145

No; vrstovníci! nemýľteže sa, že Martinko môj
sa bojí; – čo by zhrčali naňho nebesá; ich lomom
ho neznepokojí: ale duše to ľudské zdedili, že na

okamih zmlknu ich sily a mráz prejme mladé kosti:
keď príroda v svet slávy zabrodí a nízkosť vysoká sa
prerodí do nových nížin výsostí.

146

Na kraji neba ružová zora,
na zore tóna večera,
v tóni večernej zelená hora,
v hore bralo sa prestiera,
na brale hradby, v hradbách zámok náš,
zámku je meno vysoký Vígl'áš,
vo Vígl'aši izieb rady
a v jednej z pekných, bohatých dvorán
chodí, prechodí sa pevnosti pán,
veliký kňaz, Matiáš mladý.

147

Deň, čo zhasína, leží skrášlený pred očima jeho
duši, radostných ľudu kríkov ozveny bijú v jeho
citov uši.

Veliká chvíľa kráľovskej slávy, slávneho šťastia
a veličavy veľkým duchom preletuje, v ktorej duch
všetky života strany – kráse anjela, silné satany –
jednej idei obetuje.

148

Len jeho tôňa je s ním v dvorane a mládenca jeden obraz, sto ráz aj bez mládenca zostane a naspak ho volá sto ráz: kráľovské oko po zemi nosí, zas po Poľane okom tým kosí, zrovnáva ju s vlastným trónom; a zas dial' pláva slovenským krajom, ako duch slávy radosti rajom, ako snežná labuť Hronom.

149

To mu jatagán cvendží Osmana, to kolby Nemcove čuje, to mu mohutná Jiskrova strana srdcom veľkým prebleskuje: to moci svojej prezerá sily a maká, či dosť tuhé sú žily pre víťazstvo kráľovských rúk; – uspokojíš ho, krajiny bieda?

Či skaza skaziť len sa mu nedá?

Ha, mám ešte môj Čierny pluk!

150

A v myšlienke tú vidí mrákavu ťarchavú bleskami, hromami; tam vidí v synoch mocných Moravu, tam Českú s našmi horami, tam deti hodné Hrona a Váhu, tam Sitna, Tatier družinu v ťahu, v

zraste, v jazyku poznáva: ako bohyňa krásy a práva
na tej mrákave sediac lietava jasná Huňadovca sláva.

151

Deň, čo zhasína, leží skrášlený hlasov
mládenca smelé ozveny bijú v jeho citov uši:

Martinko sa mu že jeleň javí v mohutnom
kvete jeho postavy, v obraze perly zaviatej zdá sa
mu vidieť zárod hrdiny, udatnosť sviežu, dušu bez
viny, blesk myšlienky nepojatej.

152

Ale v kniežacích

prsiach boria sa túžba vrelá s milým právom
a jedna druhou mocne zatriasa v pasovaní
tvrdohlavom: a v hlave kráľa myšlienka živá na
boj ten dolu do prs sa díva, kuje, váži a pripravá
nesklamné, silné, pekné nástroje, ktorými zmieriť
žiada to dvoje: právo túžby s túžbou práva.

153

Detvou sa nočné tmy pováľali, v nich život sťa
v starých bájach, tuhé sny duše v tichosť zakliali, len
tu i tam v nízkych stajach rehot koníkov mladých
mihoce a pár dievčeniec ešte drkoce na podstene

vymazanej: mestečkom hore sa hýbe tôňa, hádam
šuhaja a jeho koňa štrng retiazky vyliskanej.

154

Kôň je; počuješ ho, ako chrka?

A štvoraký lom kopyta, vidíš, biela mu pena
z úst frka, a aký blesk z oka svitá! – To bude iste
dáky pán z mesta, tmavá ho ďalej nechce viesť cesta,
k hostincu sa na noc tára: alebo hádam župan
Zvolena prišiel – či vidíš, naša Elena?

Vráta do Hudcov otvára ! –

155

Nad horami si slniečko svitá
kôň vraný zas Detvou chrka,
čuť rovnomerný dupot kopyta,
od kopyta oheň frka;
žiaden do Detvy neprišiel župan
a nenocoval žiaden dnes tu pán –
šuhaj vyletel z osady
a na vrancovi poľom sa brodí,
kde tajde? čo chce? načo vychodí? –
Lieta si sťa sokol mladý.

VOHL'ADY

156

Už deň sa v krotkú tichosť zavieral, deň – posol
svätej nedeli, vývod od piatich bratov vyberal. ktorí
k večnosti leteli; sám sa v purpuru žiar pooblieka

a v kraje smutnej noci utekal nábožnej panej
v ústrety, ktorá cez sedem krajín slncových, cez
sedem krajín mrákot hrobových niesla blesk viery
na svety.

157

Svety Kristove nábožným okom bavili sa v
tom divadle, hviezdy zastali v blesku vysokom na
nebeskom prikryvadle: dívali sa, jak anjel pokoja
ide zotierať krupaje znoja z tvári šesťdňovej roboty,
a hviezdy dol' sa na zem dívali, jak ľudské sily
odpočivali v lone pápernej driemoty.

158

Pred domom Detry nenájdeš smetí. –
kozuby pozhasínali, ,
len dvoje očí, dva hviezdne svety

z podsteny jednej blýskali:
 a dvoje hlasov drumbiel' spiežových,
 dva riadky zúbkov z kostí slonových
 dve hriadky ústok ružových – spred domku
 toho žiaľne scvendžali snežnou belosťou noc
 vysmievali, v jarnej kráse prekvitali.

159

Pod stenou sedí Elenka mladá, srdcom jej
 čakanie bije, drumblence k zúbkom bielym
 prikladá a duše jej harmónie

piesňou sa hacú v krásnom vlnení a krása ich
 sa ľúbezne mení na úslní mladých citov, z ktorých
 – ako z tých jej hviezdnych očí tá vražba, čo ňou
 všetko zotročí – Martinkovi raj vykvitou.

160

Sestry,slovenské! počte počúvať túto ľubosť
 pár drumbleniec, počujte, jak sa z nich idú snuvať
 kvety srdca v jeden veniec!

Počujte útly ten šum pieratka, čo sa cez tie
 jej z rubínov vrátka ako dym obete vinie, a ako
 z mladých prs sa vyroní, tak v tichej tóni noci
 odzvoní, zazvoní zas a zas zhynie.

161

Podťte počúvať, družice moje, ten národa
 útleho zvuk, také by snúval z hlasov závoje, keby
 z hlasov tkával pavúk: drumblica, tichej noci
 družička, a keď ružičkay rose buvičká, k nej
 zavieva, pri nej spieva; na hrmot dňa sa jej nežnosť
 hnevá, preto drumbielky hlások zaznieva, keď deň
 búrny už zamdlieva.

162

Bubna práskania, cvendžania spieži, huk silný,
 prísny organa, škrek trúby, jak, čo píšťalou beží,
 zrutný stroj fortepiana,

ostrý vresk husiel, tuposť gitary, bitie, trenie
 a zdúvanie pary: – toho drumbliatko sa bojí; ako
 tenučká harfa Eola ona z panenských ňadier kostola
 dychom útlym hlasy rojí.

163

Drumblica svoje hlasy netvorí v prázdnej diere
 z medi, z dreva: v ústach si ohlas najprv podvorí a
 tak svetom sa rozlieva: v ústach sa rodí, kde duša
 celá v sladké sa slová oblieka, či znie v jej zvukoch

pieseň veselá, či v pekných žiaľoch narieka: tam
znie, drumblička, ten šum tvoj cintľavý,
kde duša dušu objíme, pozdraví.

164

Pod stenou sedí Elenka mladá, do tmavej noci
sa díva, drumblence k zúbkom bielym prikladá v
nich sa duša jej ozýva. – Počuje krok a hrať si
prestane – ale ten krok je na druhej strane: počuje
krok – to ale je krok strmý – krpčok Martinkov, ten
šumí, nehrmí – počuje krok, lež bezhlasý – milý sa
milej ohlási.

165

Vidí aj tôňu vo tmách sa blížiť, ale to postava
malá – a šata biela – žehnať sa, krížiť! –
neznámym sa previevala.

Srdce jej naproti mu nebeží; lebo na srdci
pochybnosť leží, strach devino srdce mámi; – a už
k Elenke samej dochádza, zhovor dôverný s devou
zavádza v bielom kepeni neznámy.

166

Pochválen Kristus, dievčinka mladá Až
naveky! – tak dievčina.

A k nej si hošť ten nevšedný sadá,

a ona dial' sa pomkýna. –

Neboj sa, moja! Váš je tento dom? –

Náš. – Aké meno máš s tvojím rodom? –

A čože chcete? – Nič, moja,

len rád bych počuť šum tvojho

mena. – Vaša som nie – mňa zovú Elena. –

Pekne ti tie reči stoja.

167

Elenka, tvoja mať dobre sa má? – Aj dobre, aj zle: a potom? – A dom váš, hádam; aj vojaka má? – Musíte vedieť aj o tom? – A kto nakúpil tieto prstene strieborné šumnej mojej Elene? – Nuž Martinko: nikto iný. – Tak sa Martinkom volá tvoj milý? – Tak.. – Zním ho, Martin je druh spanilý: a je on aj tvoj jediný? –

168

S tým sa hošť k deve bližšie prikradol a jal ju za ruku mladú: – Tamže si sed'te, kde ste si sadol,

ak rád máte dobrú radu! – No, veď zato sa ti nič nestane; ako ti ten hnev pekne pristane, šumná moja hronská víla! – Len vy ta choďte po svojej

práci, túlať sa nesmú nocou vojaci. – Kdes' ty sa to naučila? –

169

Už konca-kraja váš zhovor nemá; v samých otázkach blúdite: choďte, pán vojak, a hechajte ma, matera mi zobudíte! – Ja sa rád s devou šumnou zhováram, rád sa ružovým podivam tváram, rád pekné postískam údy. – A ktože dal vám tieto prstene? – Jeden z nich chcem dať švárnej Elene. Ach, nechcem! dosť ma svet súdi.

170

Teda ti dačo šepnem do ucha – vraví pán, k nej sa pritiera, na mäkké pliecko ruku opiera: – Bojte sa, pán vojak, zaucha!

Sprostá vám dievka také vysolí, že kedy v Detve smelým ste boli, o dva týždne obadáte!

A ešte viac sa bojte Martina: príde; toto je jeho hodina, ten vám povie, kade máte! –

171

No ale prečo by si nechcela prsteň tento odo mňa vziať? – Preto, že by som ťať nevedela,

kde som prv nevedela siať. – Už keď len chceš

mať dáku zásluhu, zaspievaj pieseň a zahraj druhú a tak bude ten prsteň tvoj. – No dobre: ale neoklamete? – Nie. – Ale ho viac nedostanete! – Nedbám, len už hrať, spievať choj: –

172

Ba; ved' nemôžem ja teraz spievať, mať by som si zobudila, a Detva by sa mohla posmievať, že nocou som si nôtila: ale vám radšej zahrám vo dvoje:

No, áno? – Hraj len, dievčatko moje!

Ale sem prsteň! – Tu ho máš. – Vzala prstienok, obrúčku zlatú, vzdychla radostne: Máš ty bohatú nevestu, milý Martin náš! –

173

Pod stenou sedí Elenka mladá,
 srdcom jej len radosť bije,
 drumblence k zúbkom bielym prikladá
 a duše jej harmónie
 piesňou sa hacú v krásnom vlnení
 a krása ich sa lúbezne mení
 na úslní mladých citov,
 z ktorých – ako z tých jej hviezdnych očí

tá vražba, čo ňou všetko zotročí –
hostovi svet nový svitol.

174

Sú vám blaženstva večné minúty, ktorých v
nízkej chalupe niet, a slasti majú sedliacke kúty,
ktorých v palácoch nevidieť: ako výšiny žitia
slávneho zaujmú divom ducha nízkeho, zatrasú
jeho kolenom: tak tajné krásy nížiny žitia vysokých
duchov krásami schytia a hrajú s ich veľkým
menom.

175

Krásne je nebo, keď vám osvitne biliónmi
punktov zlatých; krásna je zem, keď ona zakvitne
vo farbách anjelmi siatych: ale čo máme v tej
pustatine, ktorá od zeme k nebu sa vinie? – Hmly,
mrákavy, mrazy, hromy. – Strednosť slamená ľúbiť
sa nedá, zamaľovaná takáto bieda zbaví1en pre
hmyz Sodomy.

176

To je tá kliatba nášho života, to netopierstvo
osudov, v ktorých sa k nebu od zeme motá
mizeráctvo našich bludov.

Tá podlosť medzi duchom, prírodou, medzi otroctvom, medzi slobodou, medzi špatou, medzi krásou; keď nevieš, čo si, nemrieš, nežiješ, len sa od skaly ku skale biješ po jazere bledých časov. –

177

Oj, videl som ja velebu slávy na žitia toho výšinách; videl som krásu tichej dúbravy,

ľud blahý v biednych dolinách; videl som, moji. druhovia, seba ďaleko zeme, ďaleko neba –
oj, srdce mi divo búcha!

A zašiel bych sa v tejto nevôli, čo by ste vy tu so mnou neboli, vy a voľnosť vášho ducha! –

178

Neznámy náš druh Elenky švárnej
ešte zadlho počúva,
keď sa zamlkol hlas drumble párnej
a vetrík už len podúva: –

Čože, pán vojak, či ste zaspali?

a či ste vari oľutovali,

že prstenček ten lacný bol? –

Nie, sestra moja: trošku som zdriemal
taký pekný sen som nikdy nemal;

prisnilo sa mi a kolibou.

179

Vetrík donáša hlasy fujary, donáša ich vždy viac a viac, duša Elenky hned' sa rozjarí, vyskočí a hľadí, vraviac:

To môj Martinko! Chod'teže domov: nakľ'aje aj mne aj vám do hromov tak, že budete nariekať. – Ved' uvidíme, ako vypáli, ak bude zle, tak pôjdem pomaly. – Ba budete aj utekať!

180

Už pred tretími susedmi spieva hlas Martinkovej písťaly a sny sladunké na nich rozlieva, čo po chalúpkach pospali: pozdraví milú, hosta pozdraví a oprie naňho pohľad zvedavý: kto je v tom bielom kepeni? – To je, Martin môj, hádam z osady vojak, a neviem, je ešte mladý a tak sa mu odísť lení.

181

Preč, švagre! – mládenec môj hovorí toto je moja nevesta!

Lebo ak hnev môj na vás zahorí, ukážem vám, kde je cesta! – Máš pravdu! – zachuchmaný

odvráva: – k neveste tvojej nik nemá práva:
Zbohom! – Aj Martinko: Zbohom! – Aspoň som
pekný prsteň dostala, čo som mu zo dve piesne
zahrala, môže už tajst' aj s batohom.

182

Ukáž ten prsteň, to prsteň zlatý, ale daj ho
mne, Elena!

Môže byť dákou vražbou zakliaty a ktovie, čo
to znamená?

Ja som chlap, ja sa toho nebojím. – Nuž
nedbám: mojím je a či tvojím, jedno je. Ten je
bohatý, lebo, Martinko, keď ma tu chválil, vietor
mu biely kepeň odhalil a tam akýsi blesk zlatý. –

183

Hm! – Veru tak ten, Martin môj milý, na
prsiach mal hviezdu takú, čo len tak sa v nej krásy
iskrili,

ja ho poznám po tom znaku. – Kde si bol
tol'ko, kde, duša moja?

Už som nemala zase pokoja, že nejdeš, ako
chodievalš. – Tie tvoje drumble dlho mlčali a keď sa
mi tie neozývali, nazdal som sa, že sa hneváš.

184

Noc. – Zdá sa mi, pred myšlienkou mojou
že leží čierna opona,
ktorá mrákavou zaľahla svojou
od Pol'any k vodám Hrona:
na tomto čiernom hodvábe drahom
bielym ako hmla tenučkým ťahom
obrázok vidím dýchnutý,
nan len mesiaca družičky známe,
ako vo večnej krás panoráme
hľadia z nebeskej ozruty.

185

Na tom obrázku obraz mladosti v podobe
šumnej mladici a poletuje krdel' radostí po
kvetinách na jej líci, sedí na čistej domka podstene,
hľadá na svoje milé prstene a na svojho milého tvár;
ten má jej ruku vo svojej hrsti a hneď na jej sa
zahľadá prsty, hneď na dievčích očí požiar.

186

Jej vrkoč z hladkých pletený vlasov, na hrdle
čierna tkanička, oplecko snežné, vyšité krásou,
Taliová kabanička; bielenej sukne záhyb

storaký, červené kycky, uzly a traky a čižmičky z kordovánu; postava driečna a tvár okrúhla, oči zložené z ohňa a uhlia. – Martinko nemá chuť planú.

187

Na mládencovi zrak uložila – tak nešťastný k nebu hľadí: – do duše duša jej sa mu vryla a k srdcu šla na vohľady; v ňom ona vidí svet svoj zaviaty, bez neho je nič, s ním nezná straty, ona v ňom a z neho žije; nezná nádhery dráždivú slávu, ani poklôn a rodu výšavu: tak on poklad jej celý je.

188

Z jej úst radostné šumí šeptanie, akoby šum sladkej lipy, a v tom šepote nové vyzvanie od srdca ku srdcu kypí; len pre žiaľ jeho vie sa žalovať, z jeho radosti len sa radovať a nič pred ním neukrývať, a keď jej oči, ústa sa smejú, len pre jednu sa tešia nádeju, pre tú: že s ním bude bývať.

189

Mám krásnu partu. Vláknom je zlatým
 obrúčka jej vyšívaná;
 bleskom libáčiek všade bohatým

kol-vôkol pozakrývaná; po zlatom poli na tej obrúčky vidieť poriadku kvety a púčky z perál bielych a červených a venčok malý rozmarínový; od venca dolu mám stokrásový krdel' stužiek rozvlnených.

190

Či prídeš zajtra, dušička moja, prídeš zajtra do kostola?

Ver nikdy, nikdy Elena tvoja ešte tak švárna nebola: – tie stuhle plecom, chrbtom lietajú a so šumným si vetríkom hrajú, farby ich pekne menia sa, libačky iskria sa ligotavé ako tá sláva na svätých hlave: to ti je, Martinko, krása!

191

Mládenec okom jej očarený nemá pre jej krásu očí, mládenec citom jej oparený necíti, čo v ňom sa točí: ale v pokoji na ňu sa díva, ako ten, komu moc dobrotivá všetko, lež všetko prisúdi; a len keď šepot z úst milých spadne, keď zápal mladý trochu ochladne, z kliatby rajskej sa zobudí.

192

Elenka vstane hor' na podstenu, oblôčkom v
chyžu sa díva, vidí mať milú hmlou osvietenú,

ako sníva, odpočíva; v driečnom sa páse
máličko nahne, rukou okrúhlou v oblôčok čiahne,
vyjme dačo tmou ukryté, a podá vďačne svojmu
druhovi dar s každou novou nedel'ou nový, pierko
z sviežich kvetov vité.

193

V ňom dve falky, púčok ružový s lístkami
svojimi čerstvými, a potom prútik rozmarínový s
zelinkami voňavými, pásik červený vedno ich pojí,
krása objíma vôňu v pokoji a všetko sa blažiť strojí,
ako v srdiečku šumnej Elenky, keď z neho mladá
čel'ad' myšlienky cez pekné ústa sa rojí.

194

Na, Martin môj, to poslať som chcela,
ale načo cudzím zveriť,
kde som to iste dobre vedela,
že sem sa prídeš podperiť. –
Daj sem klobúčik – sama som siala,
sama kopala, aj polievala,
sama vila, aj pripravím:

a bude klobúk tvoj okráslený
ako partica tvojej Eleny
rozmarinčokom voňavým.

195

Tak mu lahodí sladký hlas devy, a on čo? sedí
a dumá!

On radšej smutné počul by spevy,

bárs devu peknú, mladú má: ona mu vlasy dlhé
prihládza, a klobúkom jeho žarty vyvádza,
otázkami naň dojedá: on vlasy vrané vetru necháva,
na žarty milej nič neodvráva, otázkam neodpovedá.

196

Len či ty ešte, moja Elena, dlho máš tie vlasy
hladiť; či dlho bude tvoja milená ruka pre mňa
kvety sadiť; či parta tvoja blesk svoj nestratí, pokiaľ
sa milý k milej nevráti; či ústa tie malinové v
žiaľoch sa horkých nebudú topiť; či oči čierne
nebudú kropiť slzou tie čižmičky nové? –

197

Bude mi, bude v smutnej nevôli
chladný dáždik vlasy hladiť;
hej, bude dakde na cudzom poli

vietor na hrob kvety sadiť;
 bude sa parta ligotať tvoja,
 keď budem padať v blýskaniach boja;
 a tie ústa malinové
 volať ma budú, až aj zachrípnu,
 na suché oči žialé prilipnú,
 na tvoje oči trnkové!

198

Tie driečne bôčky umorí klanie, tie okrúhle
 lakte splasnú a tie zore líc jak zore ranné, aj s
 mladosťou svojou zhasnú; keď budeš večer dverce
 zatvárať, v slzách košielku budeš si zvärať, spievať
 bez srdca, bez hlasu, oj, spievať, kde ťa nik
 nepočuje, lebo svet tento nepoľutuje v ľúbošť
 pochovanú krásu!

199

Bude mať moja, aj mati tvoja, budeš ty horko
 nariekať, keď slzy moje na drevo oja budú líčkom
 dolu stekať: a zo sto očí bude žiaľ padať, keď synia
 budú na vozy sadať, sadať mladé orly vojny. –

viš už teraz, viš, duša moja, aké sa na nás
 čierňavy stroja, prečo som ja nepokojný? –

200

Oj, martinko môj, ja idem s tebou, idem s tebou šírym svetom, s tebou ja budem, čo by si kde bol, čo hneď dakde v svete treťom!

Akoby ten kvet vrhol na skalú, tak bys' ma nechal tu osiralú bez pomoci, bez pokoja! – Čo bych ja v dolách týchto robila? – Čo bych v tých domoch ešte ľúbila? – Oj, ale mati, mať moja! –

201

Ale veď, hľadám, ani nebudú u nás teraz na vojnu brať – alebo, viem na Poľane búdu, tam sa začas môžeš schovať!

Skrývať sa nejdem – šuhajko vraví – to hodný Detvan nikdy naspraví. – Elenka v strachoch sa trasie a ako ten, čo v púšti umiera, keď už vyschýna v nom milá viera, padne v kvil'by žiaľnohlasé. –

202

Leží na prsiach jeho širokých, vydychujúc tráplivý žiaľ deva, kráľovná diev čiernookých, predmet okolitých pochvál: leží ako kvet na silnej skale, jako na hladkom, jasnom krištále hasnúce

zore večera: a okamžitý púčok úfania, jak večný západ, večné svitania, hneď sa rodí, hneď umiera.

203

Mládenec sklonil horúcu hlavu na hodváby dievčích vlasov, útechu šepce v dušu boľavú v šume rozžialených hlasov: a ako húštím Poľany stromov mumle durkame ďalekých hromov, tak v srdci devy úbohom jak nad temenom keď hrom zapráska, tak razom strhla sa bledá kráska Martinkovým: Čas je! Zbohom!

204

A už sa v hmlistých svitoch brieždilo svetielce svätej nedeli, na kvieťatku, čo v tú noc ožilo, strieborné brôčky viseli, a štebotavé prsia škriváňa skladajú novú piesenku rána pre veľiký deň stvorenia: a v tichej chyži mať Elenkina z očí oslablých väzby odpína hrobového živorenia.

205

Zostaň mi zdravá, hviezdička krásy, dieťa mladej duše mojej!

Čo v zlaté si ma zaniesla časy, piť dala slasť z čaše dvojcej: sestra spevcova, kvet môjho ľudu,

kvet toho špatnokrásneho bludu, v ktorom drieme slovenský kraj: choď mi, zapadni, hviezdička krásy, k hrobu ľúbosti mňa zaviedla si, zapadni a dobre sa maj!

LAPAČKA

206

Nebudeš, druh môj, ty biednym rabom v labyrinte tom prírody: nebudeš, tebe s tejto pohrabom život nový sa narodí.

Génij, čo neviem, kde je, kde je nie, ten ťa v okolia vyššie vyženie a dá ti k letu moc vrôli; ale jestli ti prázdnota hučí

v prsiach: ta ťa svet prísny naučí do trinástej chodiť školy!

207

Je v ľudských prsiach anjel božskosti ako šum a valy Hrona, ktorý unáša nás do výsosti ľahučkým letom balóna: on stenčí hrubé pary života tak, že aj tela centová hmota k nebeským sa trhne stranám: a bárs klame zrak ľudského oka, že lopta je: nie! ale vysoká moc tak malou zdáva sa nám.

208

Ten oheň slávy v dušiach horieva, ruší ťarchy smradľavých pár, a čím sa mu viac zem tá zatmieva,

tým jasnejšia jej mu je tvár: ale len jednou dieročkou malou udrie dnu ťažký duch hriešnych valov, zrodí zločinstvo poklieska; a zo závratnej teba výšiny na slávy tvojej rozvaliny satan pekla dolu strieska.

209

No, kde ma vedieš, mátoha žitia?

Ved' Faust Mefistov nie som ja!

Čo ma so sebou radšej neschytiť
anjeli môjho svedomia? –

Pod', Martinko môj, ty druh slobody,

ešte si z bystrej Poľany vody

načrieť žiada duša moja;

pod', ešte sa raz aj ty z nej napi,

až ťa pohľadu môjmu vydrapí oceľová dlaba

voja. —

210

Jeden napredku si vykračuje,

za nim švárne štyri páry, nazadku dvanásť ich
vystupuje, rod ich vidno im na tvári. – Ten predný
idúc len si pozerá na žlté šnúry svojho mundiera,
na let tenkej lieskovičky: hlavu hneď vystrie, hneď

zas nakloní, a hned' počúva, ako mu zvoní cveng širokej ostrožtičky.

211

Zas na šabličku ruku pohodí, mihá na mladých junákov, úsmechom mladým dievčence zvodí, napráva si hrdý čákov, na ktorom pekné kohútie perá samopašný let vetra preberá a s odvislou hrá kapsel'kou; a vše napredok krok-dva poskočí, ruky zdvihne, zaťapká, kročí a štrngne ostrôh ociel'kou.

212

Za ním rovných mu osem vábnikov čakovy si nadhádzajú, gomby z belastých dolománikov s bleskami slnca žartujú, a kapsel'ky ich si samopašia s trajami, ktoré vábia aj staršia, a kordovánske čižmičky žltou sa dlhou kyckou honosia, no všetci s predným rovno sa nosia, krem rukavíc a paličky.

213

Všetkých. osem je jak osem hrabcov, sťa by ich mať jedna mala, všetkých tvár hľadá, akoby chlapcov, zvlášť jedného oklamala, všetci sú hrdí, všetci veselí, všetci sú švámi, všetci sú smeli, všetci synkovia Poľany, všetci si žijú ako len vtáci, bez

starosti a bez tvrdej práci, raz žiť, raz mrieť povolaní. –

214

Za nimi ťahá počerný Pišta na husliciach poštiepaných, hrdý, že on je hudcov primista, bradu má na pozliepaných husliach a vše na svojho kontráša, vše na starého zas barboráša strany taktu sa obzerá: a cimbalista cimbal teperí, a ako piercom strunu uderí, tak aj bajúzom preberá.

215

Vycifrovanú „Kihizsi nóta“ hlasom žiaľno potriasajú, a zas na friško, čo by trhlo ťa do skoku, hlas obracajú: hneď struny z „a moll“ si nariekali, jak „Nagy Idai nótát“byl hrali – čoho Cigán sa tak stráni – a hneď zas okom iskriacim mihne

a v radostné sa tóny vyšvihne Cigán, šťastný v dolománi.

216

A chlapcov Detvy krdel' zvedavý, pred nimi, za nimi, bokom, žien pohľad kliatbu na zvodcov vraví, dievča tajným šibe okom: a v mládencovi

nejednom stojí boj, čo schvaľuje, toho sa bojí: či vojakom, či valachom?

A mnohý nevie ani sám, ako utratí ruku, dostane čáko, aj radosť miešanú s strachom.

217

Ten štrng, ten výskot, tá hudba, ten ľud
 Detvu celú pobúrili
 a verbovanci jeden plný sud
 pred hostinec vygúlili:
 nalapali rýb; ale ich oči
 zrak sa len vôkol a vôkol točí,
 tam nevesta, tam mať bledá:
 ale ten švárny sokolík-šuhaj,
 ktorý v okolí nemá páru vraj,
 ani sa im vidieť nedá.

218

Sťa vrabce všetky oči raz zbíknú a najeden
 predmet sadnú, stroje cigánske zahučia, stlknú na
 taraje – všetci mladnú – dva ráz tak verbovanci
 výskajú – dva ráz tak silno dlaňmi plieskajú – až
 Cigáni naraz zmlknú, zvonce nôh chytrých naraz
 zastanú,

všetci na jednu skrútnutí stranu verbovanci
kľajú, chladnú.

219

Čo je to, čo naraz rozvlnilo vábne stroje
verbovancov?

Čo tou živosťou skok naplnilo aj tých hlasov aj
tých tancov? – Či to blesk dáky veľkého pána?

Či ľud strašného zazrel šarkana?

Čí čo sa tam divné zdialo?

Ved' sa tak naraz všetko zasmialo, a naraz to tak
ticho zostalo, akoby ich čos' zakľialo.

220

Pred ich očima v dĺžku sa chlpí

vyrazený kopytom prach

a ako zlaté stáli by stĺpy,

tratí sa v večerných zorách:

vstred v zlatých zorách vraný kôň pláva,

sneh nedlhý, nešíry rukáva

s blýskavým hrá si kantárom,

čierna kabanka, širák s perami

ako let orla pod oblakami

detvianskym mizne chotárom.

221

Keď svet nechápe vlastný svet ducha v prsiach mladého šuhaja,tedy tam, kde nič nepáli, dúcha, kde blčí, oheň vystrája: a vidiac myseľ svoju sklamanú, na toho svoju vylieva hanu, ktorého hana nechytí; každý to ináč so žítím hrá si, každému ináč svitajú krásy, každé srdce ináč cíti.

222

Čo sa nazdáte? – že každý šuhaj mrie za biednou smidkou chleba?

V štrngote ostrôh nachádza svoj raj?

A z vína tvorí slasť neba?

Oj, nikto nevie a neuhádne, za čím to srdce mladistvé vädne, čo vás rozpáli, on tým ochladne, čo vy šliapete, to on ukradne, z vašich šedín on mladne! –

223

Kohúty po polnoci spievali, spala Detva, spal Hudcov dom, dva silné hlasy dnu zarevali pod malým, tmavým oblokom:

Gazda! – ticho je, nik sa nehlási – Gazda! – znovu znie silný hlas. – Kto je? – Priatelia kráľa

a krásy. – Od kráľa a v takýto čas? – Vstane hor' starčok otvoriť pánom:

Čo nové v Zvolene maľovanom?

224

Dobre sme prišli na dvor Hudcovie? – Dobre, páni, ja som on sám, podťe dnu, ak vám dom môj uhovie, rád vám, čo nám, zajesť podám.– Boh šťastia, starčok! jesť my nechceme, my sem za vôľou kráľa ideme:

Kde je syn váš? – Na povali; vstaň, žena moja, zapál' tú fakľu, volá na starkú svoju ul'aklú.

Tá vstane, fakľu zapáli.

225

A pred velebnýni šedivcom stoja dvaja chlapi dobrotvári, vidno, že orly z oblakov boja, ale čo nesú za dary? – Volajte syna! – A čo s ním máte?

Ale od kráľa keď prichádzate, nejdem sa vás vypytovať.

Martin! hej! – Čo je? – Pod dol' pospolu! – Nikdy náš šuhaj otcovu vôľu nezvykol dať opakovať.

226

Fakľa po stenách blesky rozkládla, po stenách tých učadených, vážnosť akási v dušiach tých zvládla, v dušiach hostí usadených.

Kľučka zaklepla, zvrzgali čepy,
Martin na hostí oči vylepí:

Vítam vás! – pokojne vraví. – – To je váš Martin? – To, páni moji!

No nech sa s nami zaraz vystrojí a vám riekne:
bud' te zdraví!

227

Akoby nôž mu do srdca vrazil,

Krv mládenca zabúrila:

Ej, nie tak, páni! by vás kat skazil!

Čo sa mať moja zdurila?

Kto vás sem poslal? – Kráľ. – Kráľ? Darmo je! Dobre sa majte, srdiečka moje, otec dobrý aj dobrá mať! – Kabanku čiernu prehodí hlavou, širák s valaškou vezme blýskavou.

Nie, valašku si nesmieš brať!

228

Hej, bisťu svetu! ani kráľovi! – Mládenec

chlapom odvráva – No, nebojte sa, keď ste kráľovi,
tu vám ruka moja pravá!

A valášku si. na bok priviažem,
ale brať mi ju, to vám nekážem,
mňa bez tej ani hrob nemá! –

Keď je tak, dobre! – jeden zo drábov –
veď len zvíťazí nad baltou slabou
v pištoliach tých smrti semä.

229

Neplačte, žienka! Čo máte plakat?

Bude syn váš švárny vojak: sama neviete čo
máte čakať, a umrieť nám tak lebo tak!

Aj vy, starčok, ten zrak vyjasnite, žiadneho vy
tak neošťastníte zo všetkých štyroch synčokov: a
verte, rád bych ja sa čaroval, keby mňa Matiáš pán
obdaroval takouto poctou vysokou.

230

Ja viac už s vami, viem, nejdem bývať – Martin
svojim smutne vraví: – Dobre sa majte, otec, aj vy,
mať, s Pánom Bohom! buďte zdraví!

Neviem, kde ma Boh svetom povodí, kde ma
kráľova vôľa zahodí, kde sa mi príde popletať: ale

bárskde ma lósy zaženú, na rodinu, na moju Elenu
budem ja všade pamätať.

231

Ustíska otca, matku ustíska, dá si nevestu
pozdraviť, auž ho vedie podstena nízka z domu, kde
sa nesmie baviť.

Otec je smutný, matička vzdychá a žialiť sa zdá
chalúpka tichá, že on už viac v nej nebýva: a rovne
druhá chalúpka žiali, že tej šuhajka na vojnu vzali,
ktorá teraz o ňom sníva.

232

Tajde do staji, vranec zarehce, pozná on
svojho šuhaja, kto zná, či je rád, či sa mu nechce z
pekného Poľany kraja!

Martinko si ho ťapká a hladí, a pohrabkáva
si žrebec mladý, počím ho šuhaj napája: mládenec
sníme kanárik nový, kráľovskému ho pripne
koňovi – vyhodí sa – tajdú traja.

233

Kdeže ťa, druh môj, nesie ten Havran? Kde
nesieš tú strojnú hlavu?

Kde z družín tvojich, kde z Poľany strán

vynášaš tých dolín slávu? – Tajdem ja, tajdem na divé voje, keď mi svet odňal najmilšie dvoje, aj Poľanu, aj Elenu:

Odňal mi, odňal! – čo mi dá za to?

Či veniec svieži, či rýdze zlato a či mohylu zelenú? –

234

Ak mi dá veniec, mojej neveste okrásim ním hlavu strojnú; spomnie si na mňa, keď zas na ceste budem na krvavú vojnu: ak mi dá zlato, tým si objem valašku, a keď ešte dožijem, aj gajdence milohlasé; ak mohylôčku dá mi zelenú, keď sa jej trávku vetry poženú, z nej koník môj sa napasie.

235

Zvolenský zámok v zorách sa kúpal, v zorách raňajšieho neba, ku nemu koník havraný stúpil s dvoma žrebci podľa seba: a už ich vršok strmý prijíma a pred očima druha čiernyma už železná brána vstáva.

Šuhaj zosadne v širokom dvore, díva sa v bleskov zlatisté more a v zlatých nádejach pláva.

236

V Zvolenskom zámku veľká dvorana, kde kráľovské visia tône, tam kráľ počúva svojho Detvana, sediac na bohatom tróne: kráľovské oko s okom šuhaja sa zrástlo, dlho tak obidvaja zabúdali na prudký čas; až knieža nemú tichosť prelomí

a v spravodlivom začne svedomí ozývať sa takýto hlas:

237

Martinko! vieš ty dusiť sokoly, čo škrtia krotké zajačky!

Vieš ty zrážať tých, ktorých nebolí srdce cudzie prázdniť vačky! – No nechcem ja tu púšťať sa do chvál: tys' hodný šuhaj a ja som tvoj kráľ! Zním ja sokoly, znám vrahov: na tie pôjdeme. Ja teba ľúbim – nepustím ťa preč – všetko ti sľúbim – pod našou svätou prísahou!

238

Budem vám slúžiť, pán môj a kráľ môj, v akýchkoľvek búrach žitia: ale ako ja pôjdem v tvrdý boj, keď mi všetko milé schytia?

Ja som darobný, ja som hlavatý, keď mi kto svet môj mladistvý, zlatý silou-mocou chce

rozváľať: prosím vás, len mi všetko neberte, keď všetko stratím, tože mi verte, jak trsť budem sa opáľať.

239

Už utratil som peknú Poľanu, raj môj v zime, nebo v lete – oj, akože tú výš nepoddanú, oči moje, zabudnete?

Pod Poľanou mi prvý svet svitol, aj s ňou som rástol a s ňou aj kvitol, ona je kus mojej duši: a ktovie, či bez tej krásnej hory

ostatok duše sa neumorí a sila mladá nezruší!

240

Družina časom krásne si zháňa po ostrom Vepra sochorci, na výškach pohronského Kriváňa ako jarí Čiernohorci!. – Zmiznú mi z očí a ja z ich kola, ako keď ste vy vášho sokola do zámku priniesli z hája; a tieto prsia vrah zdrúzga hádam, na ktorých darmo už teraz hľadám hlavu Hudcovie šuhaja.

241

A kto poteší tie zvädlé zraky mojej chudobnej materi?

Z ktorých sa leje sťa keď oblaky odvisnú z nebies zástery!

Kto vystrie hlavu otca šedivú, sklonenú smútkom, pre vojnu divú že vychoval svojho syna?

Kto mňa poteší, keď v dialkách sveta bude mi., hádam, večne zastretá srdečná moja rodina?

242

No, viem ja, to už utradiť musím, čo s sebou mi nemožno vziať; ale radšej sa v dierach udusím, radšej si dám hlavu zoŕať, ako by som vám, taká ohava, ktorú zapľula krása i sláva – ku potupe musel slúžiť: teda vám poviem, kráľ môj prejasný, bez čoho by som nechcel byť šťastný, po čom neprestanem túžiť.

243

Keby valaška táto nebola zabila toho vášho sokola, keby od nej ten vrah nebol padol, nebol bych teraz pod vašou vládou; keby ste po nej ma nepoznali, neboli by ste mi svet odňali, za ktorý vás nejdem prosiť: ale, prisahám! bez nej nechcem žiť, s ňou hlavy vrahov vašich tlčiť, kosiť, s ňou umierať a s ňou aj hniť.

244

A čo mi z tejto jasnej valašky, keď mojej
nemám fujary?

Bez nej duch môj je len batoh ťažký, ja bez
nej kostlivec starý: ona mi mladosť moju sladila, ona
každú mi chvíľu zmladila, s jej piesňou mi rástla sila;
jestli mi túto, pán môj, vezmete, čo si s ochladlým
trupom počnete? – Tú nedám za všetko v svete!

245

A údy tieto s huňou tou čiernou zrástli sa od
dvadsať rokov.

Hlavy vlas čierny pod partou vernou širáka
môjho nezmokol; na posmech našich
jarýchmládencov nechcem ja smiešne odevy
Nemcov, nechajte mi moje šaty!

Keď mi opasok pekný vezmete,
tým na dvoje mi telo pretnete: to nie! – prisám
všetci svätii

246

A zrezať tieto vrkoče vranie?
Radšej dolu celú hlavu!

Oj, to nie, pán môj! to, preboha; nie! Čo, takú špatu šmatlavú!

Bez nich by moja Elena milá Martina svojho ver' neľúbila, takú ovcu ostrihanú!

Nič mi nedajte, nič mi nedajte, len mi okrasu túto nechajte, nie vami, Bohom mi danú!

247

Martinkova tvár plameňom blčí, keď v rozkazoch týchto prosí, vtom do opasku ruku si strčí a vytiahne z neho čosi: a ešte jedno, pán môj a kráľ môj! prsteň tento je tvrdý nepokoj, zaň žiadam moju Elenu: bez nej, bez krásnej, vám je ver' darmo priať v krvavé rozbrojov jarmo dušu moju rozdelenú.

248

Z devy tej je nič, keď ja ju nahám, zo mňa nič, keď tá ma nahá; neopustím ju, to vám prisahám, a viete? vaša prísaha! – S tým druh môj štátny skončil, zamlkol, oči ku dlažbe jasnej pritkol a čakal, čo kráľ prerečie:

Matiáš ešte za chvíľku mlčal,

duch jeho v duši šuhaja trčal, až z úst taký cit vytečie:

249

Martinko! máš už moju prísahu, máš s nou všetko, čo si žiadal; ohľadov bočných nemalú váhu duch tvoj mladistvý prevládal: ty dieťa a kvet mojej milosti, tvoj lós na tvojej zrie zmužilosti, môj si ty, chlape! sem ruku!

Za slávu moju, za vence tvoje poletíš so mnou v posvätné boje v mojom strašnom Čiernom pluku!

250

No, dobre sa maj, druh môj srdečný! spevca rodinná postava!

Z nízkosti takto tvorí duch večný trón; kde si sláva sedáva:

Rod môj, ty lúb si tvojho Detvana, v ňom duša tvoja je zmaľovaná, zhrej obrazom tým, čo schladlo!

Kde bujné v duši rastú zárody, tam pyramída vstáva slobody – a to je naše zrkadlo!